

Kóhalmi László

A büntethetőségi korhatár kérdése¹

A fiatal generáció tagjai által elkövetett bűncselekmények elszaporodása – különösen, ha élet vagy testi épség elleni kriminális megnyilvánulásokról van szó – rendre politikai megnyilvánulások özönét indítja el. Ilyenkor felélednek azok a közéleti, politikai vagy éppen szakmai viták, melyek a büntethetőségi korhatár módosításában látják a fiatalok deviáns megnyilvánulásainak megoldását.

A tanulmányban jogtörténeti aspektusból vizsgálom a büntethetőségi korhatár hazai megoldásait és elemezem az új büntető anyagi kódexünk (2012. évi C. törvény) szabályozását.

I. A Csemegi-kódex (1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről)

A tradicionális magyar (büntető)jogban a büntethetőségi korhatár az ún. törvényes kor eléréséhez igazodott, azaz a férfiakat a tizennegyedik, míg a nőket a tizenkettedik életévük betöltésétől tekintették vétőképesnek.²

Vuchetich Mátyás 1819-ben publikált klasszikus munkájában a következőket írta. „A bűncselekmény alanya tehát lehet I. minden személy, amíg értelem használatának birtokában van; aki tehát az értelem használatának nem örvendezhet, az bűncselekmény elkövetésére sem képes, ilyenek a gyermekek...”³ Véleménye szerint nem kétséges, hogy a gyermekeket a tiltott cselekmények miatt minden nyilvános megtorlástól mentesíteni kell.⁴

Az 1843. évi büntető törvényjavaslat – melyből jogszabály nem született – a büntethetőség alsó korhatárát tizenkettő évben határozta meg.

A Csemegi-kódex a gyermekkort beszámítást kizáró okként értékelte. Az 1878. évi V. törvénycikk 83.§-a szerint: „A ki a büntett vagy vétség elkövetésekor életkorának tizenkettedik évét meg nem haladta: bűnvád alá nem vonható.”⁵ A kódexhez fűzött miniszteri indoklás szerint ugyanis a gyermek nem „bír” azon képességgel, hogy tettei a felismerés és a szabad akarat által elhatározott cselekménynek vétethessen. „A törvény egy bizonyos életkort határoz

¹ Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar Kriminológiai és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék, tanszékvezető egyetemi adjunktus.

² Balogh Ágnes: A gyermekkor. In: Balogh Ágnes – Gál István László – Hornyák Szabolcs – Kóhalmi László – Nagy Zoltán – Tóth Mihály: Magyar Büntetőjog – Általános Rész (Szerk.:Balogh Ágnes – Tóth Mihály). Osiris Kiadó, Budapest, 2010. 135. o.: „1505 tájékan egységesítették a két nemre vonatkozó korhatárokat, ettől kezdve a tizenkettedik életév betöltése jelentette a törvényes kor elérését. A törvényes kor betöltése után a bíró dönthette el, hogy a bűncselekmény elbírálása során figyelembe veszi-e az elkövető fiatal korát. Később a XVII. században a tizenégy éven aluli gyermekeket már beszámítási képességük hiányára hivatkozva nem büntették, a vétőképtelen kor határa tehát némileg kitolódott.”

³ Vuchetich Mátyás: A magyar büntetőjog rendszere – I. könyv elméleti büntetőjog Magyarország felsőiskoláinak használatára (1819) – A magyar jogtudomány klasszikusai. Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó, Budapest, 2007. 88. o.

⁴ Uo. 189. o.: „Ami a gyermekeket, csecsemőket illeti, nem kétséges, hogy a tiltott cselekményükért járó minden nyilvános megtorlástól mentesíteni kell őket, minthogy nem tudják megkülönböztetni a jót a rossztól, valamint sem szándékosságra, sem gondatlanságra nem képesek. Ugyanazon indok a serdületlenek esetében, vagy ahogyan a mi jogunk mondja, azoknak az esetében, akik törvénytelen korban vannak, akiknek hasonlóan az ítélőképesség gyengesége a büntetés ellen szól, és őket a szülők, a gyámok házi fegyelem gyakorlására bízzák, nem a büntetés jellege miatt, hanem hogy az ilyen megrovással biztosítsák, hogy a jövőben hasonló cselekmények ne forduljanak elő.”

⁵ <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=5799> (2013. március 11.)

meg, s ezen fölül egy másik életkort, a meddig a beszámíthatatlanságot feltételtől teszi függővé.”⁶ Az 1878.évi V. törvénycikk 84.§-a szerint ugyanis: „A ki akkor, midőn a büntettet vagy vétséget elkövette, életkorának 12-ik évét már túlhaladta, de tizenhatodik évét még be nem töltötte, ha cselekménye bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem bír, azon cselekményekért büntetés alá nem vehető. Az ilyen kiskorú azonban javító-intézetbe való elhelyezésre ítéltethetik, de abban életkora huszadik évén túl nem tartathatik.”⁷

A 83.§ esetében a bűnvádi eljárás megindításának nincs helye, tehát ez esetben bírói értékelés tárgyát nem képezheti, vajon a gyermek rendelkezik-e kellő értelemmel, hogy cselekménye természetét, annak bűnösségét felismerje?⁸A 84.§ esetében a szükséges belátással nem rendelkező személy (gyermek/fiatal) a „cselekményéért” nem büntethető, ugyanakkor a büntetőeljárás megindítható. Érdeemes megjegyezni, hogy a kódex szövegjavaslatának elfogadása tárgyában tartott miniszteri értekezletén Sárkány József k. törvényszéki elnök az alacsony büntethetőségi korhatár mellett érvelt, s mindezt a „klimatikus” viszonyainkra hivatkozva tette meg.⁹ Kozma Sándor kir. főügyész szintén szükségesnek tartotta, hogy a törvény korlátot állítson a bíróságoknak, mivel pl. előfordult, hogy 7 éves gyermeket 2 évi börtönre ítélte az egyik törvényszék.¹⁰

Csemegi Károly államtitkár szerint főleg az „*elhanyagolt nevelés*” miatt előfordulhat, hogy a fiatalnak a kellő szellemi fejlettsége hiányzik és azért helyes elgondolás a jogalkotótól a „*pszichológiai szabály*” felállítása.¹¹

Finkey Ferenc a kor magyar jogászközönsége reformkívánalmi teljesítésének tekintette, hogy a „fiatal kor” felső határát 18 évre felemelte a törvényhozó, s a 12-18 éves fiatalok büntetőjogi felelősségre vonása esetén a belátási képesség helyett a „*büntethetőséget szükséges értelmi és erkölcsi fejlettségtől*” tette függővé.¹² Finkey azzal érvel, hogy a klasszikus büntetőjogi alapelvek – melyek önmagukban túlzottan merevek – bizonyos esetekben igenis áthághatók, sőt áthágandók, s ide sorolja a fiatalok büntetéseivel való bánásmód esetét.¹³

Illés Károly szerint a kódex rendszere és alapgondolata az, hogy aki 12.életév alatti, azt szabad akarat nyilvánításra képtelennek kell tekinteni. A 12-és 16 életév közötti elkövetők esetében akkor és csak akkor indul bűnvádi eljárás a terhelttel szemben, ha erre okot lát a bíróság, mivel elképzelhető, hogy a 16. év alatti fiatalat olyannak tekinti a magistratúra, mint aki nem rendelkezik a saját cselekménye bűnösségének felismeréséhez szükséges belátási képességgel.¹⁴

⁶ Löw Tobiás: A Magyar Büntetőtörvény a büntettekről és a vétségekről (1878:5. tcz.) és teljes Anyaggyűjteménye. Első kötet. Pesti könyvnyomda-részvény-társaság, Budapest, 1880. 526. o.

⁷ <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=5799> (2013. mácius 11.)

⁸ Löw: i. m. 526. o.

⁹ Löw: i. m. 527. o.: „*Minél inkább kelet felé igyekszik valamely ország, annál korábbi az érettség, tehát a 112 éven felül semmi esetre sem lehetne menni. Mindazonáltal ezen éven alól sem kívánja meg a büntethetőséget kimondani, és ennél fogva a javasolt határozmányt.*”

¹⁰ Löw: i. m. 527. o.

¹¹ Löw: i. m. 527. o. Fabiny Theofil k. táblai alelnök is helyeselte a javaslatot, mivel szerinte előfordulhat, hogy némely bűncselekménynél még az idősebb korú „gyermek” sem képes mérlegelni cselekményének jogellenességét, tiltott voltát, illetve annak súlyosságát a maga következményeivel együtt.

¹² Finkey Ferenc: A magyar büntetőjog tankönyve. Negyedik átdolgozott kiadás a BTK., a BN. és a legújabb anyagi büntetőjogi törvények teljes szövegével. Grill Károly Könyvkiadóvállalat, Budapest, 1914. 177. o.

¹³ Uo. 175. o. Finkey szerint a fiatalok (12-18 év) bűnelkövetőkkel szemben nem lehet alkalmazni a felnőtt korúakra vonatkozó büntetési tételeket, s hibás gyakorlat őket felnőttekkel együtt börtönbe zárni. Ez ellentmond mind emberiség, mind közbiztonsági, mind közerkölcsi és kulturális szempontoknak is. Nem lap nélküli az észak-amerikai jogban az a „vezérelv”, mely szerint a fiatalok rendszerint nem is szabad jogi értelemben „büntettesnek”, vagyis bűnösnek tekinteni, csál bűnelkövetőnek. Ilyen személyekkel szemben nem lehet főcél a büntetés, hanem az erkölcsi erősítés, az „átalakító” nevelés és a helyes irányú jellemképzés.

¹⁴ Illés Károly: A büntettekről, vétségekről és kihágásokról szóló Magyar Büntető-Törvénykönyvek magyarázata. I. kötet. Kiadja: Zilahy Sámuel, Budapest, 1882. o. 236. o.

Werner E. Rezső értelmezésében a gyermekkor azon kor, melyben a „szellemi tehetségek fejletlensége következtében a bűncselekvési képesség teljesen hiányozván, beszámításnak egyáltalán nincs helye.”¹⁵

Hacker Ervin álláspontja az, hogy a magyar büntetőjog lényegében az ún. biológiai módszert hívja segítségül, amikor is a tizenkettedik életév alatti „elkövetők” esetében kizárja a büntetőjogi felelősségre vonás lehetőségét a beszámítási képesség hiányának törvényi védelme miatt, s ez kétségtelenül megkönnyíti a bíróság munkáját.¹⁶

Irk Albert szerint a krimináletiológia eredményei leginkább a fiatalok büntetőjogában jelentkeztek.¹⁷

A Csemegi-kódex 85.§-a szerint:

„Ha az előbbi szakaszban meghatározott koru egyének, a cselekmény elkövetésének idején képesek voltak annak bűnösségét felismerni: a következő szabályok szerint büntetendők:

1. halállal vagy életfogytig tartó fegyházzal büntetendő bűntett miatt: két évtől öt évig terjedhető börtönnel;
2. öt évtől tizenöt évig tartó fegyházzal vagy államfogházzal büntetendő bűntett miatt: két évig terjedhető börtönnel, illetőleg hasonló tartamu államfogházzal;
3. más bűntett miatt: két évig terjedhető fogházzal;
4. vétség miatt rendőri büntetéssel.

A jelen szakasz értelmében büntetendő egyénekre nézve hivatalvesztés vagy a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztése nem állapítható meg.”

A miniszteri indokolás ehhez a törvényhelyhez azt fűzte hozzá, hogy teljes belátási képességgel még a 16 éves ifjú sem rendelkezhet, mert az „ész nem uralkodik még a túlnyomólag érzéki élet fölött.” A jogalkotó sem siklódhat el azon tény mellett, hogy más jogágak – például a polgári jog – szintén korlátozott beszámítási képességgel rendelkezőnek tekintik a 16 év alatti személyt.¹⁸ A magyar jogalkotó így a fiatalok elkövetők esetében a felnőtt korúak büntetési tételeinél jóval enyhébb (szabadságvesztés) jogkövetkezményeket állapított meg. Természetesen akadtak ellenvélemények is, így Cziráki János gr. súlyosnak tartotta a 12-16 élekor közöttiekre a büntetést (börtön, fegyház) kiszabását.¹⁹ Kriminálpolitikai véleményem ez utóbbi nézettel tud azonosulni.

II. Az 1950. évi II. törvény a büntetőtörvény általános részéről

Az 1950. évi II. törvény, közismert nevén: a Btá. a 12. életévehez kötötte a büntethetőségi korhatárt. A kódex 9.§-a szerint: „Nem büntethető, aki a bűntett elkövetésekor tizenkettedik életévét még nem töltötte be.” (A részletszabályokat a fiatalokra vonatkozó

¹⁵ Werner E. Rezső: A magyar büntetőjog kézikönyve. Függelékben az 1878: V.T-czikk szószerinti szövegével. Hornyánszky Viktor Bizománya, Budapest, 1898. 57. o.: „E kor határidejére nézve eltérők a törvényhozások intézkedései. 8-14 éves életkort vesznek föl. Ez előtt hazai jogunk e kornak határidejét nem állapította meg, de a gyakorlat a törvényes korig (betöltött 12 év) nem alkalmazott büntetést, hanem a gyermek gonoszsága korát túlhaladó értelmi fejlettségnek bizonyosságát nem adta, minek megítélése a bíró bölcs belátásától függött. A hazai büntetőtörvény a gyermekkor szintén a betöltött 12 éves életkorig terjeszti ki és pedig nemi különbségre való tekintet nélkül...”

¹⁶ Hacker Ervin: A magyar büntetőjog tankönyve – Általános Rész. Ludvig István Könyvnyomdája, Miskolc, 1936. 189. o.

¹⁷ Irk Albert: A magyar anyagi büntetőjog. Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T, Pécs, 1933. 299. o.

¹⁸ Löw: i. m. 528. o.

¹⁹ Löw: i. m. 529. o.

büntetőjogi és büntető eljárási rendelkezésekről szóló 1951. évi 34. törvényerejű rendelet határozta meg.²⁰⁾

A kódexben a büntetés céljaként megjelölt – a kor szelleméhez hűen – ideológiai tartalmú lözungokat (pl. a dolgozó nép védelme) félretéve megállapítható, hogy önmagában a jogszabállyal még nem feltétlenül lett volna baj.

Az 51.§ (1) bekezdésében megfogalmazott rendelkezések már komolyabb aggodalmakra adnak okot.[Btá. 51.§(1) bekezdés: „A törvényben megállapított büntetést enyhíteni lehet, ha az, illetőleg annak legkisebb mértéke - a büntetés céljára, valamint a kiszabásnál irányadó súlyosító és enyhítő körülményekre figyelemmel - túl szigorúnak mutatkoznék.”] A fenti szabály tehát elviekben lehetővé tette, hogy a fiatal elkövetővel szemben „privilegizált” büntetéskiszabásra kerüljön sor.

III. Az 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről

Az 1961. évi V. törvény már külön nevesíti a „gyermekkor” kategóriáját – „20. § Nem büntethető, aki a cselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét még nem töltötte be.” – és a fiatakkort is önálló fejezetben szabályozza [„85. § (1) A büntető törvény alkalmazásában fiatakkorú, aki a büntett elkövetésekor a tizennegyedik életévét meghaladta, de tizennyolcadik életévét még nem töltötte be.”].

Károly Endre szerint az életkor 14. életévnél alacsonyabb tartama kizárja az alannyá válást. Tudományos koncepciója szerint a fenti életkor nem a beszámítási képességet zárja ki, mivel kizárólag valamely életkor betöltése nem szolgáltat speciális képességeket. Álláspontja szerint elképzelhető, hogy egy 15. életévet betöltött fiatakkorú sem rendelkezik beszámítási képességgel, míg egy 12 évesnek esetleg már megvannak az ügyei viteléhez szükséges és a beszámítási képesség tartalmát alkotó képességei.²¹ Ezt a felfogást a magam részéről nem tudom elfogadni.

A kódex érdeme, hogy a büntethetőségi korhatárt felemelte 12-ről 14. életévre. Ennek indoka az volt, hogy a magyar oktatási rendszerben a 14. életévükben fejezték be a diákok általános iskolai tanulmányaikat, s elvileg ekkorra a biológia-szellemi fejlettségük illetve a társadalmi együttélési szabályok legalapvetőbbjeit elsajátítják pl. különböző szimbolikus aktusok is kötődtek a 14. életévhez, így személyi igazolványt kaptak a gyerekek.

Kádár Miklós és Kálmán György a gyermekkort nem a beszámítási képességet, hanem a beszámítást kizáró kategóriaként kezeli.²² A korabeli szakirodalomban²³ természetesen tömegével jelentek meg olyan ideologikus tartalmú²⁴ „tanulmányok”, melyek a gyermek-és fiatakkori bűnözés egyik indítófaktorát az imperialista országok fellazító tevékenységében

²⁰ Schiffert Zsuzsa: A gyermek-és fiatakkorúakkal kapcsolatos büntetőpolitika és a gyermekvédelem alakulása hazánkban az I. világháborútól az 1950-es évekig. 14. o. In: Themis 2008. december. 4-49. o.

²¹ Károly Endre: A büntethetőség akadályai. In: Békés Imre –Bogdál Zoltán – Györgyi Kálmán – Károly Endre – Molnár József – Pintér Jenő – Szűk László: Büntetőjog Általános Rész. I. kötet. (Szerk.: Pintér Jenő). Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar – Tankönyvkiadó, Budapest, 1973. 166. o.

²² Kádár Miklós – Kálmán György: A büntetőjog általános tanai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966. 361. o.

²³ Bartha Lajos: A gyermek-és fiatakkorúak bűnözővé válásának pszichológiai problémái. 40. o. In: Belügyi Szemle 1965.9. 36-45. o.: „A szocialista etika, – amelynek kérdéseivel napjainkban egyre intenzívebben kezdenek foglalkozni –, az egyedekben ténylegesen kialakult stabil érzelmi értékrendszer nélkül írásban megfogalmazott, de gyakorlatba át nem vitt erkölcsi kódex.”

²⁴ Kiss György: A szocialista büntetőjog feladata a fiatakkorúak nevelésében. 232. o. In: Magyar Jog 1956.8. 232-235. o.: „A szocialista büntetőjog célja, mint azt az Alkotmányból tudjuk: a dolgozók ellenségeinek visszatartása a társadalom elleni támadásoktól és a dolgozók nevelése a szocialista együttélés szabályainak betartására.”

jelölték meg²⁵ – pl. a Szabad Európa Rádió adásai –, de ezen kéziratok részletes tárgyalását mellőzöm.

IV. A „nyugdíjba küldött Btk.” (az 1978. évi IV. törvény)

A hatályos anyagi büntetőjogi kódexünk 23.§-a szerint „*Nem büntethető, aki a cselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét még nem töltötte be.*”

Békés Imre véleménye az, hogy a gyermekkorú elvileg rendelkezhet ún. beszámítási képességgel, vagyis képes magatartása következményeinek előre látására és a felismerésnek megfelelően cselekedetre. Ugyanakkor a büntetőjog kategorikusan – értelmi képességbeli cizellálás nélkül – kizárja a 14 év alatti büntethetőséget.²⁶

Tokaji Géza arra hívja fel a figyelmet, hogy gyermekkor személy „cselekménye” esetén az elkövetés időpontjának az tekintendő, amikor a tényállásszerű elkövetési magatartás utolsó mozzanatát kifejtik. „*Aki tehát az elkövetési magatartást a maga egészében mint gyermek hajtja végre, akkor sem büntethető, ha az eredmény a 14. életév betöltése után jön létre.*”²⁷ (Tokaji Géza egyébként a gyermekkor a büntethetőségi akadályrendszeren belül a bűnösséget kizáró okok között helyezi mely, mely klasszifikációt a magam részéről elfogadni nem tudok.)

Földvári József szerint az ember csak akkor képes cselekményének megfelelő értékelésre, „*cselekménye következményeinek a felismerésére, ha az értékelés színteréül szolgáló agy meghatározott fejlettségi szintet elért. Az értékelésre még nem képes gyermeknek nincs beszámítási képessége, beszámítási képesség nélkül nincs alany, alany nélkül nincs törvényi tényállásszerűség, tényállásszerűség nélkül nincs bűncselekmény; bűncselekmény hiányában viszont nem kerülhet sor büntetésre.*”²⁸

Az életkor és az előrelátási-értékelő képesség közötti összefüggést a jogalkotók többféleképpen szabályozhatják. Elméleti aspektusból az lenne a legprecízebb szabályozási mód, ha a törvényhozó minden konkrét esetben az értelmi képességek in concreto vizsgálatától függne az „elkövető” büntethetősége. Az alannyá válást tehát nem az „elkövető” életkora határozná meg. Pragmatikus szempontból azonban – és a hazai Btk. is ezt a megoldást követi – a kódexek meghatározzák az alannyá válás alsó korhatárát, vagyis egy törvényhozó vélelem felállítására kerül sor, s függetlenül az „elkövető” értelemi fejlettségétől a büntethetőségi korhatár alatti életkorú személyekkel szemben a büntetőeljárás lefolytatására és így büntetőjogi felelősség megállapítására nem kerülhet sor.

Wiener A. Imre arra a következtetésre jut, hogy a Btk. a büntethetőséget kizáró körülmények között, tehát negatív feltételként írja le azt a „*büntetőpolitikai koncepciót, amely szerint a büntetőjogi felelősség a 14. életév betöltését követő napon kezdődik. Vannak büntetőjogok, amelyek az adott elkövető és az adott cselekmény konkrét összefüggéseinek vizsgálatát a bíróságra bízák, amely dönt a felelősség kérdésében A magyar törvény megdönthetetlen vélelemként állítja fel a vétőképeség alsó határaként a 14. életév betöltését.*”²⁹

²⁵ Csomor Béla: A gyermek-és ifjúságvédelem, a fiatalkorúak bűnözésének főbb problémái. In: A fiatalkorúak bűnözéséről. BM Tanulmányi és Képzési Főcsoportfőnökség. Budapest, é.n. 17. o.

²⁶ Békés Imre: A beszámítást kizáró okok. In: Békés Imre – Földvári József – Gáspár Gyula – Tokaji Géza: Magyar büntetőjog – Általános rész. (Szerk.: Földvári József). BM Könyvkiadó, Budapest, 1980. 155. o.

²⁷ Tokaji Géza: A bűnösséget kizáró okok. In: Nagy Ferenc – Tokaji Géza: A Magyar Büntetőjog Általános Része. (Szerk.: Nagy Ferenc) József Attila Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar, Szeged. 1993. 93. o.

²⁸ Földvári József: Magyar büntetőjog – Általános rész. Osiris Kiadó. Budapest. 2003. 145. o.

²⁹ Wiener A. Imre: Felelősségtan. In: Bárd Károly – Gellér Balázs – Ligeti Katalin – Margitán Éva – Wiener A. Imre: Büntetőjog Általános Rész. (Szerk.: Wiener A. Imre) KJK-KERESZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002. 61. o.

Nagy Ferenc szerint a gyermekkorú személy büntetendő cselekményt követ el, vele szemben büntetőjogi felelősségrevonás, illetve büntetőjogi jogkövetkezmény nem alkalmazható, azonban a gyermekvédelmi gondoskodás keretébe tartozó alapellátás, illetve hatósági intézkedés igen.³⁰

Blaskó Béla érvelése az, hogy mivel a gyermek nem rendelkezik az alannyá váláshoz szükséges életkori feltétellel, így nem lehet bűncselekmény alanya. „*Abban az esetben sem, ha materiális bűncselekmény esetén az elkövetési magatartás teljes kifejtése a 14. életév betöltése előtt megtörténik, de a tényállásszerű eredmény ezen életkor betöltése után következik be.*”³¹

Gellér Balázs József véleménye szerint – mellyel messzemenően egyet értek – „*a modern társadalmakban mind a gyermekkor, mind pedig a fiatalkor a határa fokozatosan kitolódik, figyelemmel arra, hogy egyre több és bonyolultabb ismereteket kell elsajátítani ahhoz, hogy valaki felelősséggel tájékozódni tudjon a világban.*”³²

A gyermekkor akkor is kizárja a bűnösséget, ha az elkövető rendelkezik beszámítási képességgel, azaz a cselekményre vonatkozó felismerési (értékelési) és akaratni képességgel. – érvvel Hollán Miklós.³³

Deres Petronella és Szécsi Gábor szerint a 14 éven aluli nem képes arra, hogy felismerje magatartásának a következményeit és nem tud az akaratának megfelelő magatartást tanúsítani.³⁴

Szepesi Erzsébet koncepciójában „*a 14. életévet be nem töltött személy is felismerheti cselekménye társadalomra veszélyes voltát, és képes lehet e felismerésnek megfelelő magatartás tanúsítására, valamint cselekedhet szándékosan és gondatlanul is.*”³⁵

Sántha Ferenc álláspontja – Szepesi Erzsébethez hasonlóan – az, hogy a büntetőjogi felelősségre vonáshoz szükséges értelmi és erkölcsi fejlettség már a 14. életév előtt is kialakulhat, mint ahogy a 14. életkor meghaladását követően is elképzelhető ezen fejlettségnek a hiánya. A szerző a gyermekkort, mint büntethetőséget kizáró okot az alannyá válást kizáró okok közé sorolja, mivel a 14. életévet be nem töltött személy a törvényi vélelem folytán nem lehet bűncselekmény alanya. A gyermekkora vonatkozóan az „alannyá válást kizáró ok” terminológiai megjelölés használatát tartja indokoltnak, mivel egyes gyermekkorú „cselekményeknél” a beszámítási képesség fenn áll, így helytelen lenne a gyermekkort beszámítási képességet kizáró okként kezelni.³⁶ Sántha Ferenc és Szepesi Erzsébet érvelést a magam részéről nem tartom elfogadhatónak.

---

³⁰ Nagy Ferenc: A Magyar Büntetőjog Általános Része. Bővített, átdolgozott kiadás. Korina Kiadó, Budapest, 2001. 218-219. o.

³¹ Blaskó Béla: Magyar Büntetőjog Általános Rész. Tankönyv. Harmadik, átdolgozott kiadás. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2007. 203. o.

³² Gellér Balázs József: A Magyar Büntetőjog Tankönyve I. – Általános Tanok. Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó. Budapest, 2008. 180. o.

³³ Hollán Miklós: A gyermekkor. IN: Kis Norbert – Hollán Miklós: Büntetőjog I. Az anyagi büntetőjog általános része. Büntetőjogi ismeretek a közszolgálati szakemberképzés számára. (Szerk.: Kis Norbert). Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs, 2011. 120. o.

³⁴ Deres Petronella – Szécsi Gábor: Gyermekkor, kóros elmeállapot, az ittas vagy bódult állapotban elkövetett cselekmény. A tévedés. A kényszer és a fenyegetés. In: Deres Petronella – Lajtár István – Szécsi Gábor: Tanszéklet a büntetőjogi záróvizsgához. (Szerk.: Lajtár István) Károly Gáspár Református Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar Büntetőjogi, Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék. Patrocinium Kft., Budapest, 2011. 17. o.

³⁵ Szepesi Erzsébet: A gyermekkor. In: Huba Olivér – Lassó Gábor – Somogyi Gábor – Szepesi Erzsébet – Szokolai Gábor – Tóth Éva – Varga Zoltán – Vaskuti András: A Büntető Törvénykönyv Magyarázata. 1. (Szerk.: Varga Zoltán). Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2009. 104. o.

³⁶ Sántha Ferenc: Az alannyá válást kizáró okok. In: Görgényi Ilona – Gula József – Horváth Tibor – Jacsó Judit – Lévay Miklós – Sántha Ferenc – Várad Erika: Magyar Büntetőjog Általános Rész. (Szerk.: Horváth Tibor) Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2007. 202. o.

Egyet értek ugyanakkor Margitán Éva véleményével, aki szerint a 14 éves életkor alatti gyermek személyisége még kialakulatlan, kizárt cselekményének a beszámítása.³⁷

V. A korhatár kérdésével kapcsolatos elméleti-gyakorlati alapvetések és az új büntető anyagi kódex (2012.évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről)

A kiváló koronaügyész Vargha Ferencz már a századfordulón hangot adott azon véleményének, hogy a gyermekbűnözéssel szemben két szokásos fellépés lehetséges, az egyik a visszaeső bűnözés elleni küzdelemre helyezi a hangsúlyt, míg a másik irány a gyermekvédelmi megoldásokat preferálja.³⁸ A gyermekkorú bűnelkövetőkkel szembeni enyhébb szankciókiszabási gyakorlat római jogi eredetű, s a Code Penal volt az, amelyik nívumként bevezette, hogy a gyermek csak akkor vonható felelősségre, ha megállapításra kerül, hogy ún. megkülönböztetési képességgel rendelkezett a cselekmény elkövetésekor (Code Penal 67.§). Ennek hiányában a gyermeket fel kellett menteni vagy szüleinek átadni illetve a bíróság által meghatározott időtartamra javító-intézetbe zárni.

Lényegében a Code Penal fent hivatkozott rendelkezése szolgált mintául számos európai büntető kódex megalkotásához, s ennek az oka, hogy számos országban amennyiben a gyermek megkülönböztetési képességgel rendelkezett, akkor büntetőjogilag felelőssé tehető, míg ennek hiánya esetén a megbüntetésről mentesül a gyermek.³⁹

A gyermekekkel szembeni szigorú büntetőjog fellépés rendkívül veszélyes, mivel a gyermek büntetés-végrehajtási intézetbe zárása esetén – a testi, idegrendszeri fejlettség hiánya miatt – a teljes szellemi-erkölcsi lezülése konzerválódik. A bűnözés „átörökítése” szempontjából az egyik legnagyobb veszélyfaktor a szociális közeli tér, s amennyiben a közeli tér pozitív impulzusoktól mentes, akkor szinte garantált a bűnöző életminták névértéken történő elfogadása és követése.

A gyermekekre szabadságvesztés szankciót kiszabó ítélet nem más, mint – Vargha Ferencz szavaival élve – „útlefél” a gyermek kezébe a visszaeső bűnözői életmódra.⁴⁰ A büntetés-végrehajtási intézet ugyanis nem más, mint a bűnözők akadémiája. Egy társadalmi probléma esetében, ha a társadalmi betegséget kezelni akarjuk, akkor első lépésben a betegség okát kell felderíteni, s csak azt követően lehet alkalmazni a terápiát.

Az ún. kriminális öntudatra ébredés, azaz a büntethetőségi korhatár kérdése addig a pontig, amíg a büntetőjog csak a megtorlást tekintette vezéreszméjének nem volt problematikus. Attól a ponttól kezdve azonban, hogy a büntetőjognak nemcsak a potenciális elkövetők elrettentése, hanem esetleg az elkövetők reszocializációja is célként fogalmazódik meg, máris számos megoldatlan kérdést vet fel.

Vargha Ferencz szerint a büntethetőségi korhatárnak a 12 évről 14. életévre történő felemelése csak akkor indokolható meg, ha a 12 év alatti „elkövetők” állami gondoskodásban részesülnek, azaz valamilyen speciális felügyeleti rendszerbe bekerülnek. Véleménye szerint büntető-jogpolitikai szempontból a bűnöző gyermekeket három csoportba lehet osztani:

- azok a gyermekek, akiknél a büntetés feltétlenül káros, ők tehet nem szabad megbüntetni

³⁷ Margitán Éva: A beszámítást kizáró okok. In: Filó Mihály – Jakucs Tamás – Margitán Éva – Szabó Imre – Vaskuti András: Büntetőjog. (Szerk.: Margitán Éva). ELTE Jogi Kari Jegyzetek 4. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2010. 46. o.

³⁸ Vargha Ferencz: A gyermekkorban levő bűnösök. Magyar Jogászegyleti Értekezések 108. XII. kötet. 1. Füzet. Franklin-Társulat Könyvnyomdája, Budapest, 1895. 6. o.

³⁹ Uo. 7. o.

⁴⁰ Uo. 9. o.

- azok a gyermekek, akik bizonyos individuális körülmények között büntethetők, de ha ezek a körülmények nem forognak, akkor állami felügyelet alatt kényszernevelésben részesítendő
- azok a gyermekek, akiknél javasolt a büntetés kiszabása.⁴¹

Vargha Ferencz véleménye az, hogy egy bűnös karakterhez kifejtett értelem, akaraterő és moralitás szükséges. Amíg egy gyermek értelme fejletlen, „*ítélőképességét az élettapasztalat meg nem edzette; addig, míg az erkölcsi képzetek ki nem formálódtak, s csupán a kellemes érzelmek serkentő szavára hallgat, bűnös karakterekről nem szólhatunk.*”⁴² A gyermekek életében meghatározható egy életkor, ameddig túlnyomó részt ún. kedélyi életet él. Ezt a kort Vargha a 14. életévre tesz és ezen életkor alatti gyermekeket szerinte nem szabad büntetni. Megemlíti továbbá azt a nem elhanyagolható körülményt is, hogy a büntetés rendkívül károsan hat a gyermek későbbi jellemfejlődésére is. Ami igazán sikert érhet el a „gyermekbűnözéssel” szemben az nem más mint a nevelés!⁴³

A büntetés lényege és célja – Salgó Jakab szerint – nem mást, mint a társadalom megvédése a rendbontók ellen, ugyanakkor mindez nem vagy csak korlátozottan igaz a fiatakorúakkal szemben alkalmazandó büntetésekre. A szabadságvesztés büntetés ugyanis semmilyen nevelő hatást nem gyakorol a fiatakorúra, épp ellenkezőleg csak a helytelen magatartási mintákat tanulja meg.⁴⁴ A gyermekkorúak büntetése lényegében nem más, mint egy „törvényhozói zavara.” A jogalkotó ugyanis jól tudja, hogy egy ember szellemi érését nem lehet egy merev számhoz kötni és nem állapítható, hogy „*az értelmi minimum a 12. vagy 13. évvel végződik és hogy azontúl a teljes pszichikai kapacitás 24 óra alatt beáll. Hogy a törvény nyilvánvaló hiányát helyreüssék, azért ékeltettek bele ezen átmeneti határozatok. Csakhogy azért azon bűnös egyén, a ki ma büntetlenül követheti minden hajlamát, már holnap büntetés alá esik, ha máról holnapra a minimális korhatárt átlépte, pedig sem a cselekményben, sem az egyénben nem történt változás, csak a föld forgott egyszerrel többet a tengelye körül.*”⁴⁵

Fekete Gyula a gyermeket büntetendő cselekmény megvalósítása esetén nem fogházba zárná, hanem állami nevelőintézetbe.⁴⁶

Moravcsik Ernő Emil szerint egy gyermek bűnösségének megállapításánál nem lehet csupán a megkülönböztetési képességet irányadónak tekinteni, ugyanakkor azt sem szabad sem elöl tévesztetni, hogy a gyermek megkülönböztetési, belátási képessége mechanikus, „*inkább csak a betanult szó értékével bír, a mélyebb erkölcsi vonatkozás ismérveit nélkülözi. A gyermek tudhatja, hogy ezt és ezt nem szabad tenni, mert így tanították, így mondták neki, mert már hasonló cselekedetért megbüntették, de hogy az erkölcsi és jogrend szükségességének felismerését feltételező finomabb distinctiókat megtenni képes lenne, még csak vita tárgyát sem képezheti, már pedig ezzel jár a tudatos megkülönböztetés és belátás.*”⁴⁷

Hornyák Szabolcs amellet foglal állást, hogy a beszámítási képesség kizárólag az elkövető személyét jellemzi, és teljesen független az elkövetett cselekménytől. „*A felelősségre vonásnak két külön mozzanatáról van szó. Az első mozzanat mindig annak megállapítása,*

⁴¹ Uo. 21. o.: „*A minimális korhatárnál szerintem nem a megkülönböztetési képességből, hanem abból kell kiindulni, hogy a gyermek mikor éri el azt a kort, midőn rendszerint büntetéssel sújtható és melyik periódus az, midőn büntetés helyett kényszernevelésben részesítendő. Ez a sarkpontja a maximális és minimális korhatár kérdésének is.*”

⁴² Uo. 44. o.

⁴³ Uo. 44. o.

⁴⁴ Salgó Jakab: A gyermekkorban levő bűnösök. Magyar Jogászegyleti Értekezések 111. XII. kötet. 4. Füzet. Franklin-Társulat Könyvnyomdája, Budapest, 1895. 6. o.

⁴⁵ Uo. 5. o.

⁴⁶ Fekete Gyula: A gyermekkorban levő bűnösök. Magyar Jogászegyleti Értekezések 111. XII. kötet. 4. Füzet. Franklin-Társulat Könyvnyomdája, Budapest, 1895. 12. o.

⁴⁷ Moravcsik Ernő Emil: A gyermekkorban levő büntetésekről. Magyar Jogászegyleti Értekezések 113. XII. kötet. 6. Füzet. Franklin-Társulat Könyvnyomdája, Budapest, 1895. 7. o.

hogy az elkövető képes-e egyáltalán cselekményét társadalmilag elvárt módon értékelni. Képességének megléte vagy hiánya független a cselekménytől, illetve annyiban nem, hogy egy cselekmény elkövetése után illetve miatt kerül egyáltalán sor a vizsgálatra. A vizsgálat során azonban már személyi képességekről, adottságokról, azok meglétéről vagy hiányáról kell dönten. Csak ezek feltárása után van lehetőség annak vizsgálatára, hogy a megfelelő értékelés és akarati képességgel rendelkező személy hogyan viszonyult a cselekményhez.”⁴⁸

Véleménye szerint tehát a beszámítási képességet és a bűnösséget, ha nem is egymástól teljesen elválasztva, de külön-külön fogalomként kell kezelni. Egy gyermek rendelkezhet olyan tulajdonságokkal, amelyek alapján őt beszámítási képességgel rendelkezőnek kellene tekinteni, de mindez még nem jelenti annak elismerését, hogy a megfelelő életkor és a beszámítási képesség egymástól leválasztható fogalmak. Hornyák Szabolcs a modern pszichológiai kutatások eredményeire és a mindennapi tapasztalatokra figyelemmel megfontolandónak tartja a korhatár felülvizsgálatát, illetve egy differenciáltabb szabályozás megalkotását.

Benczúr Csaba mindenféle szakértő (pszichológus/igazságügyi elmeorvos) nélküli is megállapíthatónak tekinti egy 9 éves gyermek vonatkozásában, hogy annak tudomással kell rendelkeznie a lopás tilalmazottságáról.⁴⁹ A felgyorsult és egyre agresszívabbá váló társadalom, „a közösségi életérzés hiánya, az ezzel párosuló kollektív közöny, a megélhetés gyermekkorúak által tapasztalt és igen jól felfogott nehezebbé válása, a munkanélküliség, az alkoholizmus, a kábítószer-fogyasztás, a családon belüli, valamint a médiából áradó erőszak, a külföldről beáramló és helyben kialakuló szubkultúrák hatásai fölordják a jó értelemben vett gátlásokat: az önfegyelmet és a tisztességes munka szeretetét; mindez pedig viszonylagossá teszi az élet értékeit. Egy tizenkét éves gyerek ma már akciófilmet, horrort néz, és kineveti társát, akit a magyar népmesék érdekelnek.”⁵⁰

A gyermekbűnözéssel kapcsolatosan – Sipos László szerint – az egyik probléma a pönalizáció-depönalizáció viszonya. Könnyű ugyanis olyan kijelentéseket tenni, mint hogy: „a gyermekbűnözés hullámzóan csökken”, míg valójában semminemű változás nincs a gyermekkorú kriminalitásban, pusztán a jogalkotó az elkövetési értékhatárok felemelésével tud egy kedvezőbb statisztikai adatsort produkálni. Ezen kívül a demográfiai mutatók is komoly szerepet játszhatnak a kriminalitási mutatókban, s így könnyen kiderülhet, hogy a gyermekkorú bűnelkövetések számának csökkenése valójában nem is olyan nagy siker.⁵¹ Az ugyanakkor szembeutó, hogy a gyermekkorú „bűnelkövetők” területileg Szabolcs-Szatmár és Hajdú-Bihar megyében koncentrálnak illetve, hogy a deliktumaik 80% felett vagyon elleniek. Különösen nyugtalanító viszont, hogy a személy elleni bűncselekmények száma folyamatosan nő és ezen belül is a kirívóan közösségellenes, garázda jellegű megnyilvánulások.

A gyermekkorúak által elkövetett „bűncselekmények” száma évi szinten 7-8.000 között mozog, azonban tudni kell azt, hogy hihetetlen magas ebben az „elkövetői” körben a látencia, így a tényleges kriminalitási mutatók ennél jóval kedvezőtlenebb képet mutathatnak. A gyermekkorú elkövetők nemi összetétele alapján nagyjából 5:1 (85-90%-10-15%) a fiú-leány elkövetők aránya. Életkor szerinti összetétel alapján pedig a 12-13 éves „elkövetői” korcsoport adja a regisztrált deliktumok közel 60%-át. Az elkövetési módra

---

⁴⁸ Hornyák Szabolcs: A gyermekkorú és büntetőjogi megítélése. In: Emlékkönyv Vargha László egyetemi tanár születésének 90. évfordulójára (Szerk.: Fenyvesi Csaba – Herke Csongor). Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata 132. Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kara, Pécs, 2003.112. o.

⁴⁹ Benczúr Csaba: Tények és gondolatok a gyermekbűnözésről. 37. o. In: Ügyészek Lapja 2006.4. 37-42. o.

⁵⁰ Uo. 42. o.

⁵¹ Sipos László: Adatok és gondolatok a magyarországi gyermekbűnözésről. 7. o. In: Ügyészek Lapja 2007.1. 1-21. o.

jellemző a csoportos elkövetés, ez is mutatja a negatív mintakövetéssel kapcsolatos problémát. tehát a „csapatpszellel” mértékadó faktor a „gyermekbűnözésben”.⁵²

Sipos szerint „a bűnözés általános visszaszorítására irányuló törekvések egyik, ha nem a legfontosabb eleme a gyermekkorúak (és a fiatalok) bűnözésének csökkentése, a 14 év alatti populációnak a bűnelkövetéssel, a bűncselekmények megítélésével kapcsolatos attitűdjének társadalmilag kívánt irányba történő alakítása. Az, hogy egyetlen közösségben se lehessen a vagányság, illetve a „felnöttség” kritériuma a bűncselekmények elkövetése, természetesen a „megúszásra” játszva.”⁵³

Gyurkó Szilvia azon az állásponton van, hogy a büntethetőségi korhatár az elmúlt évtizedekben a büntetőjog⁵⁴ „Szent Gráljává” vált. Pro és kontra számos tanulmány született a büntetőjogászok és a kriminológusok tollából. A korhatár leszállítása mellett érvelők „kis szörnyetegeket” látnak a gyermekkorú elkövetőkben és büntetőjogi felelősségre vonásuk lehetővé tétele lényegében egy társadalmi és politikai igényt elégítene ki. A korhatár leszállítását ellenzők szerint nem az igazságszolgáltatás kompetenciájába tartozó jelenségről van szó, ennek kezelésére képtelen, alkalmatlan a törvénykezés.⁵⁵

Gyurkó szerint a gyermekkorúak büntetése komoly aggályokat vet fel a különböző nemzetközi jogi dokumentumokban megfogalmazott elvárások érvényesülése kapcsán. az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye ugyanis előírja, hogy ha a gyermek a családból kiemelésre kerül, akkor az államnak különleges védelemben és segítségben kell részesíteni, s mindezt jelenleg hazánkban sem a jogszabályi, sem a tárgyi/személyi feltételek nem adták. A Konvenció 40. cikkének 4. pontja például kimondja, hogy a gyermekek számára jólétüknek megfelelő, valamint helyzetükhöz és az elkövetett bűncselekményhez mért elbánást kell biztosítani. A Pekingi Szabályok előírják, hogy a gyermeknek a szülőtől való elválasztása csak akkor történhet meg, ha az eset összes körülményei azt a súlyos lépést nyilvánvaló igazolják. „Ennek az elvárásnak mennyiben felel meg a jelenlegi rendszer, és mennyiben lesz képes figyelembe venni ezt a gyermekvédelmi elvet az igazságszolgáltatási rendszer a büntethetőségi korhatár esetleges leszállítása esetén?” – teszi fel a kérdést Gyurkó.⁵⁶ Ehhez természetesen megfelelő szociális ellátórendszert is fel kellene állítani, de valljuk be őszintén, ennek híján vagyunk, ennél kisebb problémát sem tud kezelni a jelenlegi szociális ellátórendszer. (A rijádi irányelvek és az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R(2000) 20. számú ajánlása⁵⁷ is mértékadó megállapításokat tett témánk tárgykörében.⁵⁸)

Gyurkó Szilvia tehát elveti a büntethetőségi korhatár leszállítását, inkább a fiatalokra vonatkozó (büntetőjogi) szabályozás és intézményrendszer reformjával indokolt kezdeni, s ezzel párhuzamosan a gyermekvédelmi szektor személyi, tárgyi erőforrásainak megerősítésére hangsúlyt fektetni.

---

⁵² Uo. 9-10. o.

⁵³ Uo. 10. o.

⁵⁴ Csemáné Dr.Várad Erika: A gyermek-és fiatalok áldozatok speciális megközelítése a büntető-igazságszolgáltatásban. In: Wiener A. Imre Ünnepe Kötet Wiener A. Imre 70.születésnapjára. Bibliotheca Iuridica. Libri Amicorum 16. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 554-555. o. A gyermek-és fiatalok áldozatokkal speciális módon kell bánni, s mindez véleményem szerint fordítva is igaz, tehát a gyermek-és fiatalok elkövetők is sajátos bánásmódot igényelnek.

⁵⁵ Gyurkó Szilvia: A gyermekkor határának kérdése (Észrevételek Benczúr Csaba Tények és gondolatok a gyermekbűnözésről című tanulmányával kapcsolatban). 25. o. In: Ügyészek Lapja 2007.2. 25-29. o.

⁵⁶ Uo. 28. o.

⁵⁷ Lévy Miklós: Az Európa Tanács R (2003) 20. számú ajánlása a fiatalok bűnelkövetőkre vonatkozó igazságszolgáltatási rendszerről. In: Wiener A. Imre Ünnepe Kötet Wiener A. Imre 70. születésnapjára. Bibliotheca Iuridica. Libri Amicorum 16. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 518-519.

o.

⁵⁸ Debreczeni Lilla: Szükséges-e külön büntető igazságszolgáltatás a fiatalok számára? 42-43. o. In: Belügyi Szemle 2011.11. 33-52. o.

Debreczeni Lilla szerint a gyermekbűnözés szintjének követését nehezíti, hogy „ezen a területen az átlagosnál is nagyobb a látencia. A felderítetlenséget és a regisztrátlanságot magyarázza, hogy sok esetben az ilyen ügyek a rendőrség kihagyásával bonyolódnak, alacsonyabb a feljelentési hajlandóság, ha sejtik vagy tudják, hogy az elkövető gyermekkorú, tehát nem büntethető. Az oktatási intézmények is óztkodnak feljelentést tenni diákjaik ellen, hiszen egyrészt pedagógusi problémaként tekintenek erre a cselekményre, másrészt tartanak attól, hogy csorba esik az iskola jó hírére.”⁵⁹ Debreczeni véleménye szerint – a látens bűncselekmények ellenére is – a gyermekbűnözés viszonylag kiegyensúlyozott, csökkenő tendenciát mutat. A gyermekbűnözésben a vagyon elleni deliktumok száma csökken, míg a személy ellenieké növekvő tendenciát mutat. A problémát a szerző az elkövetési módok egyre durvább, kegyetlenebb jellegében látja. Nem elhanyagolható tényező továbbá az internet adta elkövetési lehetőségek és elkövetési minták hatása sem. Megjegyzi továbbá – mely megállapítással magam is egyet értek –, hogy a gyermekbűnözés fogalmának használata ugyan széles körben elterjedt, de a büntetlenséget élvező gyermek cselekménye nem bűncselekmény, így – még ha büntetőtörvényen alapul is – annak következményeit nem az igazságszolgáltatás vonja le, megoldására más szervezetek jogosultak, illetve kötelezettek.⁶⁰

Schwarzenberger Hanna – aki Ligeti Katalin kutatásaira hivatkozik – a gyermekkorúak és a fiatalokúak kriminális problémáira a választ az akceleráció és a posztadoleszcencia jelenségeiben is keresi. Ezek alapján elfogadható a büntethetőségi korhatárnak a 14 évről 12 évre történő leszállítása, azzal, hogy a 12 és 14 éves kor között csak javítóintézeti nevelést és intézkedéseket lehetne kiszabni és csak szándékos személy elleni deliktumok esetében.⁶¹

A büntethetőségi korhatár nemzetközi kitekintést alapul véve rendkívül heterogén képet mutat. Hollandiában 12 év, Romániában és Lettországbn 16 év, Angliában és Walesben 10/15 év.⁶² Svájcban a közelmúltban emelték fel a büntethetőségi korhatárt 7 (!) évről 10 évre.⁶³ Mindez – Margitán Éva szerint – természetes, hiszen az eltérő földrajzi, történelmi, társadalmi és kulturális különbségek óhatatlanul leképeződnek a jogi szabályozásban is.

Vaskuti András problematikusnak tartja, amikor vétőképes személy gyermekkorút bír rá bűncselekmény törvényi tényállási elemének megvalósítására, azaz vele hajtattja végre a deliktumot. Ez a közvetett tettség egyik esete. A rábíró tettesként felel a gyermekkorú által megvalósított cselekményét. A gyermekkorú nem büntethető, vele szemben sem büntetőjogi, sem szabálysértési szankció nem alkalmazható.⁶⁴

Korinek László szerint a gyermek büntetőjogi felelősségének meghatározása szempontjából kriminológiai megközelítésben mindenekelőtt azt kell vizsgálni, hogy a személyben rejlő okok mennyiben játszanak szerepet a jogsértő magatartásban. „Ezzel összefüggő, de mégsem teljesen azonos kérdés az, hogy milyen ráhatással lehet megváltoztatni a bűnelkövető fiatal gondolkodását, viselkedését. Van tehát egy oksági-fejlődési és egy büntetéstani (pönológiai) probléma. Emellett számos egyéb, önmagában nem érdektelen dologban (például az eljárás sajátosságainak tárgyában) is állás kell foglalni...”⁶⁵

---

⁵⁹ Uo. 35-36. o.

⁶⁰ Uo. 37. o.

⁶¹ Schwarzenberger Hanna: A fiatalokúak büntető igazságszolgáltatása. 9. o. In: Belügyi Szemle 2011/11. 5-33. o.

⁶² Margitán Éva: A kiskorú jogi felelőssége. In: Bogár Péter – Margitán Éva – Vaskuti András: Kiskorúak a büntető igazságszolgáltatásban. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 12. o.

⁶³ Nagy Ferenc: A fiatalokúak új Svájci Büntető Törvényéről. 8. o. In: Büntetőjogi Kodifikáció 2007/2. 7-18. o.

⁶⁴ Vaskuti András: A kiskorúak a büntetőjogban. In: Bogár Péter – Margitán Éva – Vaskuti András: Kiskorúak a büntető igazságszolgáltatásban. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 12. o.

⁶⁵ Korinek László: „Csecsszopók, akikben megnő az értelem”. 69. o. In: Fundamentum 2008/2. 69-78. o.

VI. Összegzés és törvénykritika

A 2013. július. 1-jén hatályba lép új büntető anyagi kódexünk 16. §-a helyesen a 14. életévben határozta meg a büntethetőség korhatárát. A 2012. évi. C. törvény azonban mégis nóvummal szolgált, mivel az emberölés alap-és minősített esete, az erős felindulásban elkövetett emberölés, a testi sértés „kvalifikált” minősített esete (ha életveszélyt vagy halált okoz), a rablás alap-és minősített esete, illetve a kifosztás minősített esetének elkövetésekor⁶⁶ a büntethetőségi korhatárt 12 évre leszállítja a törvényhozó, feltéve, ha az elkövető rendelkezett a bűncselekmény felismeréséhez szükséges belátással.

Az indokolás arra hivatkozik, hogy 14 éves korban a gyermekek többsége befejezi általános iskolai stúdiumait és elérnek olyan testi és szellemi fejlettségi szintet, amelyre tekintettel büntetőjogilag felelősségre vonhatók. *„Napjainkban a gyermekek biológiai fejlődése felgyorsult, a gyermekek korábban „érnek”, az információs forradalom következtében a kiskorúakat már tizennegyedik életévüket megelőző életszakaszukban eléri a társadalom olyan különféle hatásai, amelyekről a korábbi időkben védve voltak.”*⁶⁷ Hivatkozik továbbá a javaslattevő a 12-14 életkorú gyermekek között az egyre gyakoribbá váló erőszakos érdekérvényesítési megnyilvánulásokra, illetve, hogy az ilyen kirívóan agresszív megnyilvánulást mutató fiataloknak segíteni kell a társadalomba való beilleszkedését és a törvénytisztelő életmódra megtanítását. *„Az ilyen bűncselekményt megvalósító gyermekkorú magatartásából ugyanis arra lehet következtetni, hogy megfelelő segítség hiányában nem lesz képes a későbbiekben a társadalomba való beilleszkedésre és a törvénytisztelő életmódra, ezért a speciális prevencióhoz mindenképpen szükséges a büntetőjog eszközeinek igénybevétele.”* – érvel az indokolás.

Mind az elfogadott normaszöveg, mind az indokolás – véleményem szerint – nem megalapozott és több esetben önellentmondásos. A büntethetőségi korhatárnak a 14 életévről 12 életévre történő leszállítása tipikusan az a téves jogalkotói reflexió esete, amikor társadalmi problémákat büntetőjogi eszközökkel kívánnak megoldani. A büntetőjog ultima ratio, végső eszköz, s ezt nagyon komolyan kell venni, különben óhatatlanul beindul a büntetőjog inflálódása és az valóban beláthatatlan következményekhez vezethet. Sajnos egyre gyakoribb, hogy a büntetőjog hatáskörének kiterjesztésétől várjuk olyan problémák megoldását, amire nem a büntetőjog – hanem például a szociálpolitika, a neveléstudomány stb. – hivatott.

Hazánkban kétségtelenül jelen van a kriminalitásnak egy olyan típusa, amikor a felnőtt bűnelkövető gyermek segítségével hajtja végre a bűncselekményt (közvetett tettesség), tudván azt, hogy a gyermekkel szemben büntetőjogi jogkövetkezmény nem alkalmazható, míg a bűncselekményből befolyt hasznot saját maga számára lefölözi. Ennek a jelenségnek azonban nem lehet megoldása az, hogy a büntethetőségi korhatárt leszállítja a jogalkotó. A jogalkotó ilyen generális büntethetőségi korhatárt leszállító szabályt nem alkotott, s ez dicséretes.

Az akcelerációra és az információs forradalomra hivatkozni, melyek mintegy jogalapot teremtő tényezők a 12 évesek büntetőjogi jogalanyiságára azonban már téves! A jogalkotó megfeledezett a posztadoleszcencia jelenségéről, s ez nem hogy a büntethetőségi korhatár leszállítását, hanem éppen ellenkezőleg annak felemelését kívánná meg! Úgy tűnik Csúri

---

⁶⁶ Belovics Ervin: A büntetőjogi felelősségre vonás akadályai. In: Belovics Ervin – Gellér Balázs – Nagy Ferenc – Tóth Mihály: Büntetőjog I. – A 2012. évi C. törvény alapján. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012. 224. o.

⁶⁷ 2012. évi C. törvény indokolása

András kiváló javaslata – mely a fiatal felnőtt büntetőjogi kategóriájának bevezetését szorgalmazta⁶⁸ – nem talált jogalkotói meghallgatásra.

Ezen kívül – véleményem szerint – dogmatikailag is aggályosan 12 éves személyek esetében „bűnösségről” beszélni.

Egyes valóban kirívó, brutális bűncselekmények miatt téves reakció a jogalkotói oldalon, ha egy egész korosztályt „büntet”. Már évtizedekkel ezelőtt lefolytatott kutatások igazolták, hogy a represszió fokozása semmiféle eredményt nem hoz a gyermek-és fiatalkorúak esetében, sőt inkább ront a kriminalitási mutatókon, a helyes út a pozitív szocializáció⁶⁹, a nevelés szerepének erősítése.⁷⁰

Az új büntető anyagi kódex büntethetőségi korhatárt tárgyaló 16.§-a vonatkozásában véleményem szerint vissza kellene térni az 1978.évi.IV. törvény szabályozási metodikájához, mert az tekinthető humánusabbnak, s így nyilván az szolgálja jobban végső soron a gyermekek érdekét.

Szakirodalom

Balogh Ágnes – Gál István László – Hornyák Szabolcs – Kőhalmi László – Nagy Zoltán – Tóth Mihály: *Magyar Büntetőjog – Általános Rész* (Szerk.:Balogh Ágnes – Tóth Mihály). Osiris Kiadó, Budapest, 2010.

Bartha Lajos: *A gyermek-és fiatalkorúak bűnözővé válásának pszichológiai problémái*. Belügyi Szemle 1965.9. 36-45. o.

Bárd Károly – Gellér Balázs – Ligeti Katalin – Margitán Éva – Wiener A. Imre: *Büntetőjog Általános Rész*. (Szerk.: Wiener A.Imre) KJK-KERESZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2002.

Belovics Ervin: *A büntetőjogi felelősségre vonás akadályai*. In: Belovics Ervin – Gellér Balázs – Nagy Ferenc – Tóth Mihály: *Büntetőjog I. – A 2012. évi C. törvény alapján*. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012. 218-288. o.

Benczúr Csaba: *Tények és gondoltok a gyermekbűnözésről*. Ügyészek Lapja 2006.4. 37-42. o.

Békés Imre – Bogdál Zoltán – Györgyi Kálmán – Károly Endre – Molnár József – Pintér Jenő – Szűk László: *Büntetőjog Általános Rész. I. kötet*. (Szerk.: Pintér Jenő). Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar. Tankönyvkiadó, Budapest, 1973.

Békés Imre – Földvári József – Gáspár Gyula – Tokaji Géza: *Magyar büntetőjog – általános rész*. (Szerk.: Földvári József). BM Könyvkiadó, Budapest, 1980.

Blaskó Béla: *Magyar Büntetőjog Általános Rész*. Tankönyv. Harmadik, átdolgozott kiadás. Rejtjel Kiadó, Budapest. 2007.

Bogár Péter – Margitán Éva – Vaskuti András: *Kiskorúak a büntető igazságszolgáltatásban*. KJK-KERESZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft.. Budapest, 2005.

Csemáné Dr.Váradi Erika: *A gyermek-és fiatalkorú áldozatok speciális megközelítése a büntető-igazságszolgáltatásban*. In: Wiener A. Imre Ünnepi Kötet Wiener A. Imre 70. születésnapjára. Bibliotheca Iuridica. Libri Amicorum 16. KJK-KERESZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 553-570. o.

---

⁶⁸ Csúri András: A fiatal felnőtt életszakasz büntetőjogi szabályozásának lehetőségei. 210-211. o. In: Magyar Jog 2008.4. 202-215. o.

⁶⁹ Víg József – Gárdai Gyula: Még egyszer a határozatlan tartamú szabadságvesztésről. 496. o. In: Magyar Jog 1972.9. 493-497. o.

⁷⁰ Gárdai Gyula – Víg József: Észrevételek büntetési rendszerünk problémáihoz. 578. o. In: Magyar Jog 1969.10. 577-583. o.

Csomor Béla: *A gyermek-és ifjúságvédelem, a fiatalkorúak bűnözésének főbb problémái.* In: *A fiatalkorúak bűnözéséről.* BM Tanulmányi és Kiképzési Főcsoportfőnökség. 5-26. o.

Csúri András: *A fiatal felnőtt életszakasz büntetőjogi szabályozásának lehetőségei.* Magyar Jog 2008.4. 202-215. o.

Debreczeni Lilla: *Szükséges-e külön büntető igazságszolgáltatás a fiatalkorúaknak?* Belügyi Szemle 2011.11. 33-52. o.

Deres Petronella – Lajtár István – Szécsi Gábor: *Tansegédlet a büntetőjogi záróvizsgálathoz.* (Szerk.: Lajtár István) Károly Gáspár Református Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar Büntetőjogi, Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék. Patrocinium Kft., Budapest, 2011.

Fekete Gyula: *A gyermekkorban levő bűnösök.* Magyar Jogászegyleti Értekezések 111. XII. kötet. 4. Füzet. Franklin-Társulat Könyvnyomdája, Budapest, 1895.

Filó Mihály – Jakucs Tamás – Margitán Éva – Szabó Imre – Vaskuti András: *Büntetőjog.* (Szerk.: Margitán Éva). ELTE Jogi Kari Jegyzetek 4. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2010.

Finkey Ferenc: *A magyar büntetőjog tankönyve.* Negyedik átdolgozott kiadás a BTK., a BN. és a legújabb anyagi büntetőjogi törvények teljes szövegével. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1914.

Földvári József: *Magyar büntetőjog – Általános rész.* Osiris Kiadó, Budapest, 2003.
Gárdai Gyula – Vígh József: *Észrevételek büntetési rendszerünk problémáihoz.* Magyar Jog 1969.10. 577-583. o.

Gellér Balázs József: *A Magyar Büntetőjog Tankönyve I. – Általános Tanok.* Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó, Budapest, 2008.

Görgényi Iлона – Gula József – Horváth Tibor – Jacsó Judit – Lévay Miklós – Sántha Ferenc – Váradi Erika: *Magyar Büntetőjog Általános Rész.* (Szerk.: Horváth Tibor) Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2007.

Gyurkó Szilvia: *A gyermekkor határának kérdése* (Észrevételek Benczúr Csaba Tények és gondolatok a gyermekbűnözésről című tanulmányával kapcsolatban). *Ügyészek Lapja* 2007.2. 25-29. o.

Hacker Ervin: *A magyar büntetőjog tankönyve – Általános Rész.* Ludvig István Könyvnyomdája, Miskolc, 1936.

Hornyák Szabolcs: *A gyermekkor és büntetőjogi megítélése.* In: *Emlékkönyv Vargha László egyetemi tanár születésének 90. évfordulójára* (Szerk.: Fenyvesi Csaba – Herke Csongor). *Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata* 132. Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kara, Pécs, 2003. 107-118.o.

Huba Olivér – Lassó Gábor – Somogyi Gábor – Szepesi Erzsébet – Szokolai Gábor – Tóth Éva – Varga Zoltán – Vaskuti András: *A Büntető Törvénykönyv Magyarázata. I.* (Szerk.: Varga Zoltán). Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2009.

Illés Károly: *A büntettekről, vétségekről és kihágásokról szóló Magyar Büntető-Törvénykönyvek magyarázata. I. kötet.* Kiadja: Zilahy Sámuel, Budapest, 1882.

Irk Albert: *A magyar anyagi büntetőjog.* Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T., Pécs, 1933.

Kádár Miklós – Kálmán György: *A büntetőjog általános tanai.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966.

Kis Norbert – Hollán Miklós: *Büntetőjog I. Az anyagi büntetőjog általános része. Büntetőjogi ismeretek a közszolgálati szakemberképzés számára.* (Szerk.: Kis Norbert). Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs, 2011.

Kiss György: *A szocialista büntetőjog feladata a fiatalkorúak nevelésében*. Magyar Jog 1956.8. 232-235. o.

Korinek László: „Csecsszopók, akikben megnő az értelem”. *Fundamentum* 2008.2. 69-78.o.

Lévay Miklós: *Az Európa Tanács R (2003) 20. számú ajánlása a fiatalkorú bűnelkövetőkre vonatkozó igazságszolgáltatási rendszerről*. In: Wiener A. Imre Ünnepi Kötet Wiener A. Imre 70.születésnapjára. *Bibliotheca Iuridica. Libri Amicorum* 16. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 517-529.o

Löw Tobiás: *A Magyar Büntetőtörvény a büntettekről és a vétségekről (1878:5. tcz.) és teljes Anyaggyűjteménye*. Első kötet. Pesti könyvnyomda-részvény-társaság, Budapest, 1880.

Nagy Ferenc: *A Magyar Büntetőjog Általános Része*. Bővített, átdolgozott kiadás. Korina Kiadó, Budapest, 2001.

Nagy Ferenc: *A fiatalkorúak új Svájci Büntető Törvényéről*. Büntetőjogi Kodifikáció 2007.2. 7-18. o.

Nagy Ferenc – Tokaji Géza: *A Magyar Büntetőjog Általános Része*. (Szerk.: Nagy Ferenc) József Attila Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar, Szeged, 1993.

Salgó Jakab: *A gyermekkorban levő bűnösök*. Magyar Jogászegyleti Értekezések 111. XII. kötet. 4. Füzet. Franklin-Társulat Könyvnyomdája, Budapest, 1895.

Schiffert Zsuzsa: *A gyermek-és fiatalkorúakkal kapcsolatos büntetőpolitika és a gyermekvédelem alakulása hazánkban az I. világháborútól az 1950-es évekig*. *Themis* 2008. december. 4-49. o.

Schwarzenberger Hanna: *A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatása*. *Belügyi Szemle* 2011.11. 5-33. o.

Sipos László: *Adatok és gondolatok a magyarországi gyermekbűnözésről*. *Ügyészek Lapja* 2007.1. 5-21. o.

Vuchetich Mátyás: *A magyar büntetőjog rendszere – I. könyv elméleti büntetőjog Magyarország felsőiskoláinak használatára (1819)* A magyar jogtudomány klasszikusai. Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó, Budapest, 2007.

Vargha Ferencz: *A gyermekkorban levő bűnösök*. Magyar Jogászegyleti Értekezések 108. XII. kötet. 1. Füzet. Franklin-Társulat Könyvnyomdája, Budapest, 1895

Vígh József – Gárdai Gyula: *Még egyszer a határozatlan tartamú szabadságvesztésről*. Magyar Jog 1972.9. 493-497. o.

Werner E. Rezső: *A magyar büntetőjog kézikönyve*. Függelékben az 1878: V.T-cikk szövegeivel. Hornyánszky Viktor Bizománya, Budapest, 1898.